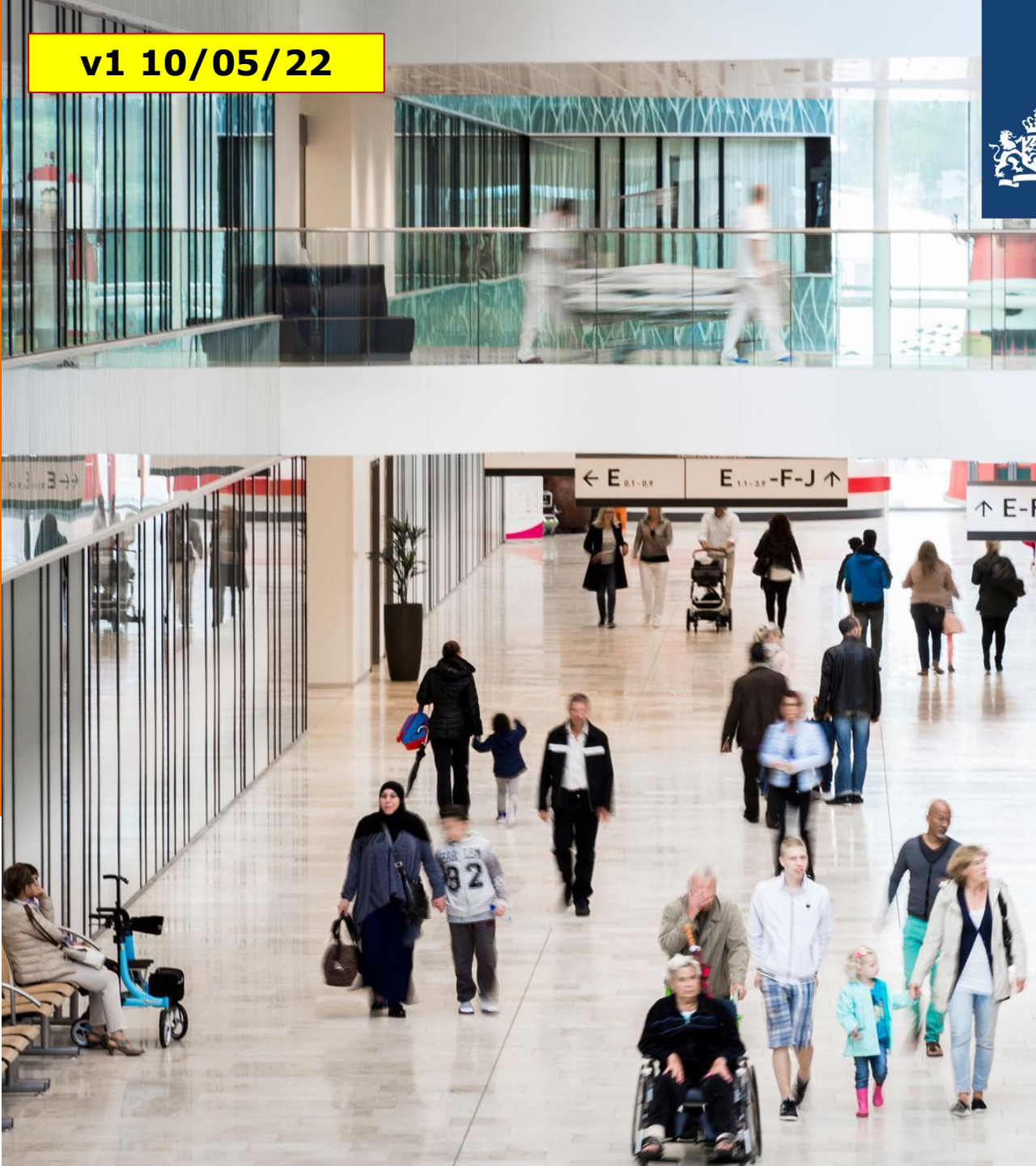

v1 10/05/22

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Maatschappelijk Beeld en Uitvoeringstoets

Maatschappelijk Beeld - Selectie signalen uit de samenleving (SCP)*

- Het SCP heeft geen nieuwe aandachtspunten ten opzichte van de eerdere reflecties uit de brief van d.d. 11 februari jl.

Reflectie 11 februari 2022

- Een aantal groepen in de samenleving blijkt harder te zijn geraakt door de coronacrisis dan andere groepen. De verschillen namen op diverse gebieden toe, zoals in arbeid, inkomen, scholing, eenzaamheid en welbevinden. De impact van de coronacrisis versterkt bovendien kwetsbaarheden die we als samenleving daarvoor al hadden en hebben gesignaleerd.
- Er zijn veel zorgen over de gevolgen van de crisis voor jongeren en jongvolwassenen. Veel maatregelen grijpen in op de kern van hun sociale leven, terwijl contacten met leeftijdsgenoten juist voor hen belangrijk zijn vanwege de ontwikkeling van hun identiteit. Bij hen zien we een afname in het psychisch welbevinden en een hoog percentage met enige tot sterke eenzaamheidsgevoelens. Langdurige eenzaamheid kan leiden tot psychische klachten.
- Jongeren zijn kwetsbaar vanwege hun kans op eenzaamheid en een grotere kans op werkloosheid. Dat laatste geldt ook voor laagopgeleiden en voor mensen van niet-westerse herkomst.
- Er is nog veel onduidelijk over de (langdurige) gevolgen van de coronacrisis.
- De sociaal-maatschappelijke gevolgen van de crisis – zoals een lager psychisch welbevinden, eenzaamheidsgevoelens en opgelopen schulden – herstellen zich minder snel dan de besmettingscijfers. Het is belangrijk de ontwikkeling in sociaal-maatschappelijke effecten in het oog te houden.
- Het sociaal vertrouwen is na een kleine opleving aan het begin van de coronacrisis, al in de zomer van 2020 iets gedaald en sindsdien stabiel en weer terug rond het niveau van voor de coronacrisis.
- Ook het politiek vertrouwen was hoog aan het begin van de crisis, maar is daarna sterk gedaald. Het vertrouwen in de politiek was laag in oktober 2021, en daarnaast maken burgers zich zorgen over onder andere corona, stijgende prijzen, de woningmarkt en een toenemende tweedeling in de maatschappij.
- Uit onderzoek van het SCP blijkt dat het coronabeleid niet de enige verklarende factor is voor afnemend vertrouwen in de politiek en draagvlak voor beleid. Al voor de zomer constateerden wij dat ook de nasleep van de Toeslagenaffaire, discussies over de Nederlandse bestuurscultuur na de verkiezing van de nieuwe Tweede Kamer en opvattingen over het trage formatieproces daarvoor zwaarwegende verklaringen zijn.
- Verschillende onderzoeken hebben laten zien dat mensen het steeds lastiger vinden om te begrijpen waarom sommige gedragsregels in de ene situatie wel gelden en in de andere situatie niet.
- Heldere en transparante communicatie en toegankelijke informatievoorziening is belangrijk voor draagvlak in de samenleving, vertrouwen in instituties.
- Het blijft tevens belangrijk het doel en de effectiviteit van bestaande of nieuwe maatregelen helder te onderbouwen. Daarbij dienen alle afwegingen bij de keuzes inzichtelijk te zijn, ook inzichten over gedrag en samenleving, zeker als effectiviteit van maatregelen onzeker is. Deze informatie moet voor iedereen te begrijpen en toegankelijk zijn en moeten mensen de kosten van eventuele maatregelen ook kunnen dragen. Als dit niet het geval is kan dit het draagvlak voor beleid ondermijnen en kan toenemend onbegrip maatschappelijke tegenstellingen verscherpen.
- We wijzen tevens op de risico's van stigmatisering van groepen die in crisissituaties ontstaat.

* Zie [Adviesbrieven SCP Maatschappelijke effecten corona | Brief | Sociaal en Cultureel Planbureau](#)

Hoofdpijnen Sociaal Maatschappelijke en Economische Reflectie

Trojka op maatregelen

- Het isolatiebeleid moet op basis van brede overwegingen van zowel epidemiologische als sociaalmaatschappelijke en economische aspecten tot stand komen.
- Het huidige isolatiebeleid gaat gepaard met aanzienlijke SME-schade. Dit vanwege de kosten door personeelsuitval, terwijl besmette mensen *zonder* klachten goed in staat zijn om hun werk te verrichten.
- Het isolatiebeleid is dynamisch en kan worden aangescherpt indien het virus oplaait of afgeschaald in een situatie zoals de huidige. Het te lang vasthouden aan maatregelen en adviezen kan de effectiviteit, het draagvlak en de legitimiteit doen verminderen.
- Vanuit SME-perspectief wordt daarom aangeraden om de isolatieduur te verkorten. Met een positieve test en klachten blijf je thuis, bij 24 uur zonder klachten vervalt het isolatieadvies. Deze redenering reduceert personeelsuitval. Ook wordt er nog altijd rekening gehouden met de kwetsbaren in de samenleving, door de 24 uur klachtenvrij regel aan te houden. Dit kan mogelijk veralgemeniseerd worden door de verbinding aan corona los te laten.

Hoofdpijnen Sociaal Maatschappelijke Reflectie SCP op maatregelen*

- Het SCP wijst erop dat het loslaten van deze adviezen en de mondkapjesplicht in de luchtvaart consequenties kan hebben voor de gevoelens van veiligheid en bewegingsvrijheid onder mensen met een kwetsbare gezondheid en hun naasten. Dit punt heeft het SCP ook al benoemd in zijn brief van 10 september 2021.
- Er is een groep mensen met een kwetsbare gezondheid voor wie vaccinatie niet mogelijk is of onvoldoende beschermend werkt. Voor deze groep en hun naasten kan het loslaten van de adviezen en mondkapjesplicht in de luchtvaart consequenties hebben voor de gevoelens van veiligheid en bewegingsvrijheid. We adviseren rekening te houden met deze groep mensen.

**Bron: Sociaal en Cultureel
Planbureau**

Geen aanpassingen t.o.v. 19 april 2022

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets

Hoofdpijnen Uitvoeringstoets: Uitvoering en Handhaving Rijk

- **Politie** en **OM** zien in de huidige ontwikkelingen met betrekking tot Covid-19 dat er voornamelijk nog sprake is van (medische) adviezen en niet meer van strafrechtelijk te handhaven maatregelen. Politie en OM zien dan ook geen uitvoeringsproblemen of andere belangrijke punten/afwegingen die van belang zijn voor de genoemde versoepelingen.

**Bron: Nationale Politie en
OM**

Geen aanpassingen t.o.v. 19 april 2022

Hoofdpijnen Uitvoeringstoets: Uitvoering en Handhaving Lokaal

- De **Vereniging van Nederlandse Gemeenten** heeft geen aandachtspunten bij deze versoepeling van adviezen en maatregel.

Bron: VNG

Geen aanpassingen t.o.v. 19 april 2022

Hoofdpijnen Uitvoeringstoets: Juridisch (VR)

Algemene overwegingen

- De VR's vragen aandacht voor kwetsbaren, omdat de aanwezigheid van het virus hun bewegingsvrijheid beperkt.
- Daarnaast verwachten de VR's dat het schrappen van de adviezen, met name het isolatieadvies, het beeld kan oproepen dat het virus 'weg' is wat gevolgen kan hebben voor de testbereidheid en vaccinatiebereidheid van mensen.
- De VR's zetten vraagtekens bij het (nu al) loslaten van het isolatieadvies en verzoeken om een thuisblijfadvis indien het isolatieadvies wordt losgelaten, zodat kwetsbaren worden beschermd, verspreiding wordt tegengegaan en mogelijke nieuwe varianten voorkomen.
- Tevens spreken de VR's de behoefte uit aan heldere indicatoren voor opschaling en voorspelbare maatregelen bij een eventuele opleving van het virus.

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: Inspecties

- De **Nederlandse Arbeidsinspectie** voorziet geen uitvoeringsproblemen. Met name het laten vervallen van het isolatie-advies betekent dat de Arbeidsinspectie in de praktijk geen meldingen (die er overigens nu al nauwelijks zijn) meer in behandeling zal nemen. Maar dat verschilt niet of nauwelijks van de huidige situatie.
- Naast het mogelijke voordeel voor de beschikbaarheid van (zorg-)personeel vanwege het laten vervallen van het isolatieadvies ziet de **Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ)** ook mogelijke gevolgen voor goede en veilige zorg bij het loslaten van de genoemde adviezen. Met name bij het loslaten van het isolatieadvies:
 - Voor kwetsbare mensen, die zich onveiliger kunnen gaan voelen en eventueel zelfs de zorg gaan mijden vanwege inzet besmet personeel en andere patiënten met corona.
 - Vanwege oplopende druk in de zorg door toename van opnames en belasting huisarts/thuiszorg met zieke mensen thuis.
 - Mogelijk op korte termijn een grotere uitval van personeel in de zorg door grotere hoeveelheid besmettingen.
- **IGJ** vindt het in ieder geval van belang dat in de situatie met loslaten van deze maatregelen, duidelijk gecommuniceerd blijft worden wat mensen zelf kunnen doen om zich te beschermen (vaccinatie, herhaalprikken, mondkapje, afstand houden) en dat de basismaatregelen (handen wassen, hoesten in de elleboog, bij klachten blijf thuis/bescherm kwetsbaren, gebruik zelftesten) steeds éénduidig onder de aandacht gebracht blijven worden.
- De **Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)** heeft over het gebruiksjaar 2021 een flinke toename gesignaleerd in het aantal passagiers die de orde verstoren, bijvoorbeeld vanwege de mondkapjesplicht. Dat is een veiligheidsaspect. In de Staat van Schiphol is inzichtelijk gemaakt welk aandeel van de voorvallen corona-gerelateerd was (60% van de meldingen).

Bron: Arbeidsinspectie,
IGJ en ILT

Geen aanpassingen t.o.v. 19 april 2022

Hoofdpijnen Uitvoeringstoets: Gedrag

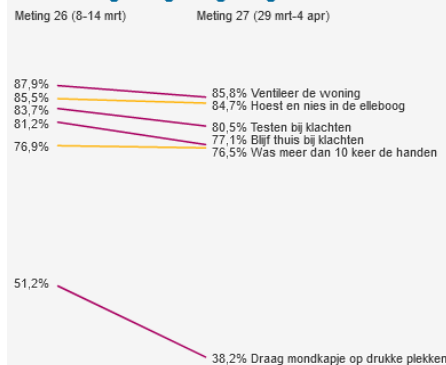
Kernboodschap en recent onderzoek

Kernbevindingen

Gedragsonderzoek:

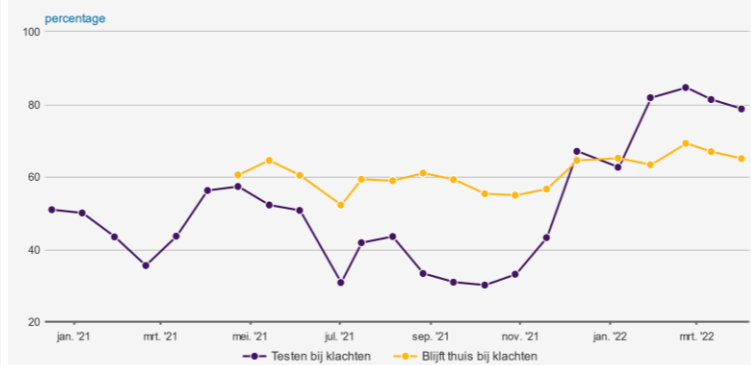
- Sociale activiteit en welzijn zijn toegenomen. Zorgen over het virus zijn afgenomen.
- Draagvlak voor adviezen rondom ventilatie, hygiëne, thuisblijven/testen bij klachten en deels thuiswerken is hoog en naleving nagenoeg stabiel. Een ruime meerderheid steunt het aanhouden van deze adviezen.
- Het voorkómen van uitgestelde zorg en operaties is voor burgers een belangrijk doel.

Verandering draagvlak gedragsadviezen

Cijfers uit het 3-wekelijkse corona-gedragsonderzoek – laatste meting 29 maart – 4 april

Naleving testen en thuisblijven bij klachten

Strategie:

- Wees terughoudend met het afschalen van adviezen – en dus het doorbreken van gewoontes – waarvoor ook in een rustig scenario hoog draagvlak bestaat. Als vanuit epidemiologisch perspectief een maatregel of advies momenteel zeer weinig bijdraagt aan het toegankelijk houden van de zorg, is het vanwege uitlegbaarheid raadzaam om afschalen te overwegen.
- Maak duidelijk wat de beleidsdoelen zijn van het afschalen van adviezen (kosten-baten afweging), met name als deze weinig moeite kosten (zoals handen wassen of (zelf)testen) en/of zeer effectief zijn (zoals isoleren)
- Maak duidelijk wat het belang is van adviezen die nog wél blijven: Wat gaan die bijdragen aan beleidsdoelen, zoals het voorkomen van uitgestelde zorg en operaties?
- Maak duidelijk hoe dit beleid past binnen de lange termijn strategie.
- Uitlegbaarheid en consistentie zijn van belang: bijvoorbeeld, afschalen van isolatieadvies maar andere adviezen (bijv. zelftest, thuiswerken bij klachten) aanhouden is moeilijk uitlegbaar.
- Voor naleving en draagvlak van overblijvende adviezen is naast communicatie (landelijk en lokaal) ook ondersteuning nodig van burgers en het maatschappelijk middenveld door de overheid. Maak duidelijk wat de rol van de overheid is in het coronabeleid en welke verantwoordelijkheid bij de burger wordt gelegd.
- Breng in kaart wat de impact is van dit beleid op mensen met een kwetsbare gezondheid (en hun naasten), en hoe zij effectief ondersteund/gefaciliteerd kunnen worden.
- Legitimeer dat er mensen zijn die nog wel preventieve maatregelen willen nemen om zichzelf te beschermen of anderen. Voorkom dus dat bijv. het wel dragen van een mondkapje als afwijkend wordt gezien.

Bron: RIVM Corona Gedragsunit

Geen aanpassingen t.o.v. 19 april 2022

Hoofdpijnen Uitvoeringstoets: Gedrag

Uitvraag maatregelenpakket

Onderstaande adviezen loslaten:

Quarantaine advies (i.c.m. gezondheidsverklaring bij reis) en zelftestadvies dag 0 en 5 na reis

- Geen reden vanuit gedragsperspectief om deze adviezen aan te houden – ervan uitgaande dat dit epidemiologisch gezien momenteel geen grote meerwaarde heeft.

Generiek mondkapiesadvies

- Het percentage deelnemers dat een mondkapje draagt in een publieke binnenruimte is fors afgenomen na het vervallen van de verplichting om deze te dragen (76 procentpunt gedaald tussen begin en eind maart, zie plaatje 1). Ook is het draagvlak hiervoor laag en verder afgenomen.
- Indien het nut hiervan epidemiologisch beperkt is, past het in dit beeld om het advies af te schalen.
- Tegelijk is het belangrijk dat het als legitiem wordt gezien dat mensen die dat willen (om zichzelf of anderen te beschermen), wel een mondkapje blijven dragen.

Isolatie-advies

- Veel mensen blijven voorzichtig na een positieve test en het draagvlak voor het isolatieadvies is hoog. Bij klachten test een groot deel van de bevolking en informeert zelf contacten.
- Uit interviews komt naar voren dat geïnterviewden zich onbegrepen kunnen voelen, omdat ze zich nog (deels) isoleren of voorzichtiger zijn. Het afschalen van het isolatie-advies kan voor deze groep een onveilig gevoel geven bij het betreden van de openbare ruimte, wat deze locaties dan minder toegankelijk maakt voor meer kwetsbare en voorzichtige mensen.
- Het isolatie-advies is een hoeksteen van het maatregelenpakket. Met het afschalen hiervan zou het signaal gegeven worden dat de pandemie nu echt helemaal voorbij is. Het afschalen van de deze maatregel is waarschijnlijk in de huidige epidemiologische situatie lastig uitlegbaar en zal bij een latere ervaring ook kunnen bijdragen aan de perceptie van falend overheidsbeleid, met name als dan strikte maatregelen nodig blijken. De kans daarop zal kleiner zijn indien het isolatie-advies met enige vertraging wordt afgeschaald, op een moment met duidelijke epidemiologische zekerheid.
- Er is vanuit gedragsperspectief geen aanleiding dit advies nu op te heffen.

Mondkapjesplicht luchtvaart

- Het loslaten van de mondkapjesplicht in de luchtvaart zou een consistente stap zijn na het loslaten van deze verplichting op andere plekken zoals het openbaar vervoer. In verschillende andere EU-landen is het dragen van een mondkapje echter nog onderdeel van het maatregelenpakket, ook buiten de luchtvaart. Vanuit oogpunt van uitlegbaarheid en haalbaarheid, stemt de mondkapjesplicht internationaal af.

**Bron: RIVM Corona
Gedragsunit**

Geen aanpassingen t.o.v. 19 april 2022

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: Gedrag

Aandachtspunten voor communicatie

Communiceer een haalbaar, breed gedragen en effectief (midden) lange termijn plan dat inhoudelijk aangeeft:

- welke indicatoren (bijv. de R, besmettingscijfers, of ziekenhuisopnames) als criterium worden gebruikt en waarom (ziektelast zoals long-covid)
- op welke criteria en evidentie (inclusief effectiviteit en haalbaarheid en impact op welzijn, ongelijkheid en rechtvaardigheid) dit plan is gebaseerd
- hoe zich dat vertaalt in lokale of bredere maatregelen, en wie (bijv. burgers, organisaties, beleidsmakers, communicatie professionals) wat moet doen
- wat het (middel)lange termijn perspectief is
- communiceer dat/hoe overheid zich blijft voorbereiden op eventuele opleving van gevaarlijkere variant. De huidige pandemie lijkt voorbij, maar het virus blijft en kan nog altijd muteren en voor ongewenste wendingen zorgen.

Specifieke aandachtspunten:

- Maak duidelijk waarom bepaalde adviezen (vooralsnog) blijven.
- Communiceer helder wat gedragsadvies is na contact met een positief getest persoon (wat moet je dan concreet doen); extra alert zijn op klachten, laagdrempelig testen bij klachten en contact met kwetsbare personen in de 10 dagen na het contact met de positieve persoon vermijden.
- Ieders vrijheid om zichzelf te blijven beschermen. Het risico op infectie is weliswaar afgenomen en ook het risico op ernstige gevolgen. Echter, niet voor iedereen zijn de risico's acceptabel en risico's zijn mogelijk ook niet voor altijd weg (eventuele opleving in bijvoorbeeld najaar). Publiekscampagne kan helpen (met ook voorbeelden vanuit de overheid).
- Indien men naar buitenland gaat, benoem het checken vooraf van de regels in landen van doorreis/eindbestemming om niet voor verrassingen te komen staan.
- Bied inreizigers informatie over welke adviezen in Nederland van toepassing zijn via bijvoorbeeld een pushbericht bij binnenkomst in Nederland (analoog aan de werkwijze bij een aantal andere EU-landen).

**Bron: RIVM Corona
Gedragsunit**

Geen aanpassingen t.o.v. 19 april 2022

Hoofdpijnen Uitvoeringstoets: Rijks Kernteam Communicatie Covid-19

Kernpunten

- De versoepelingen die aangekondigd werden op 15 maart zijn door de samenleving snel overgenomen. Er lijkt een beeld te ontstaan dat corona achter de rug is en mensen gaan zich daar ook naar gedragen. Het is belangrijk om te blijven benadrukken dat corona niet weg is en nog altijd een effect op de maatschappij heeft.
- De voorgestelde versoepelingen lijken te kunnen rekenen op draagvlak en in een aantal gevallen is de naleving nu al niet groot meer. De voorgenomen verdere versoepelingen zijn goed te ondersteunen met communicatie.
- Omdat mensen het verschil tussen quarantaine en isolatie niet precies weten, kan het versoepelen van de quarantaine adviezen tot onduidelijkheid leiden. Hier zal met communicatie extra op worden ingezet, onder andere met een campagne voor de quarantainecheck.
- Voor mensen die zich zorgen maken over hun gezondheid blijven de zorgen over corona groot. Zij voelen zich niet altijd gehoord en gezien en vroegen ook na 15 maart al specifiek aandacht voor hun situatie. Er wordt extra ingezet op communicatieve aandacht voor deze groep.

Algemeen

- De versoepelingen van 15 maart zijn door de samenleving snel overgenomen.
- Mede ingegeven door de situatie in Oekraïne is corona naar de achtergrond verdreven en lijkt in de maatschappij de indruk te ontstaan dat het allemaal achter de rug is.
- Ook in de media is er minder aandacht voor corona. Men richt zich nu met name op de lange termijn en de nafase.
- Corona is echter niet weg: er zijn nog steeds veel nieuwe besmettingen en er worden nog steeds dagelijks mensen in het ziekenhuis opgenomen. Ook zitten er veel mensen thuis in quarantaine of isolatie.
- Het belangrijkste effect van het hoge aantal besmettingen is het hoge ziekteverzuim en dat heeft impact op bedrijven, organisaties en verenigingen.

Opiniebeeld (Bron: DVJ Insights Campagne-effectmonitor 31 maart – 3 april 2022)

- Minder mensen maken zich zorgen over het virus. Het aantal mensen dat (heel erg) bezorgd is over het coronavirus daalt verder naar een op de vier.
- De naleving van adviezen is gedaald. Na de versoepelingen in maart is er een daling te zien van de naleving. Zo geeft nu 34% aan dat de meerderheid of vrijwel iedereen in hun directe omgeving zich aan de huidige adviezen houdt. In februari lag dat nog op de helft (47%).
- De helft van de mensen blijft het dragen van mondkapjes bij drukke belangrijk, goed en nuttig vinden. Tegelijkertijd is er ten opzichte van februari een forse daling van het gebruik. Veel mensen vinden het onprettig om een mondkapje te dragen op drukke plekken.

Quarantaine advies (i.c.m. gezondheidsverklaring bij reis)

- Mensen halen quarantaine en isolatie vaak door elkaar. In de communicatie wordt dan ook meestal gesproken over 'thuis blijven'. Bij het opheffen van het quarantaine advies kan verwarring ontstaan bij mensen die positief getest zijn: zij kunnen denken dat zij ook niet meer thuis hoeven te blijven. Het verschil tussen isolatie en quarantaine moet daarom duidelijk uitgelegd worden als het quarantaine advies komt te vervallen. Hier zal met communicatie extra op worden ingezet.

Generiek mondkapjesadvies

- In drukke gebieden worden er nog weinig mondkapjes gedragen. Naar verwachting zullen mensen die zich zorgen maken om hun gezondheid een mondkapje blijven dragen in bijvoorbeeld het OV of in drukke winkels. Afschaffen van het mondkapjesadvies kan opnieuw leiden tot onrust en zorgen bij mensen met een kwetsbare gezondheid. De verwachting is dat zij zich opnieuw niet gezien of gehoord zullen voelen. Het is belangrijk om aandacht te houden voor het respecteren van ieders eigen keuze om mondkapjes te dragen.

Zelftest advies dag 0 en dag 5 na reizen

- Om dat het testadvies bij klachten blijft staan, zal deze versoepeling naar verwachting niet tot veel vragen leiden. Vragen hierover zullen grotendeels al naar voren komen bij het afschaffen van de confirmatietest per 11 april.

Mondkapjesplicht luchtvaart loslaten

- Naleving (en handhaving) van het gebruik van mondneusmaskers op vliegvelden en in vliegtuigen staat in toenemende mate onder druk. Tegelijkertijd zijn de regels internationaal en hanteren veel landen deze verplichting nog. Afschaffen van de plicht in Nederland kan leiden tot verwarring: bij sommige maatschappijen en naar sommige landen is het wel verplicht, bij anderen niet. Dit vraagt een duidelijke toelichting.
- Als vliegvelden en luchtvaartmaatschappijen zelf keuzes kunnen maken in het al dan niet verplichten van mondneusmaskers zijn zij ook verantwoordelijk voor het goed communiceren waar het wel of niet verplicht is.

Bron RKT CC-19

Geen aanpassingen t.o.v. 19 april 2022